עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פי"ב מהל' תפלה הל' יב סמג עשין יט:

פו ב טוש"ע י"ד סימן קמז סעיף ה:

א ג מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יד טור ש"ע א"ח סימן קנג סעיף ב:

◆

מוסף רש"י

ישגלנה. לשון שגל, פלגש, והכתוב כינהו לשבח ישכבנה, ותיקון סופרים הוא זה (דברים כח ל). קרס. נתרז, כלומר כרע על ברכיו ונתרז, דהיינו ליצנותא דאישתעי ביה קרא, לא יוכלו מלט משא. [illegible] לא יכול לסבול ונתרז (סנהדרין סג:). לעגלות בית און. על עגלים שבבית אל, יגורו שכן שומרון, ידאגו שוכני שומרון, כי אבל עליו עמו. שיטלם סנחריב וילך לו, וכמריו, שהיו משמשין אותו, עליו יגילו. שמחים על מוכד משא שגלה מהם. אלא כבידו. משא עגבותיו וריעי שבהן ולפי"ג דלאו בעלי חיים נינהו ואין להם רעי, משמעי בהו קרא לשון גנאי (סנהדרין סג.).

הדרן עלך הקורא עומד

◆

תורה אור השלם

1. בן אדם הודע את ירושלם את תועבתיה: יחזקאל טז ב
2. ויהי בשכן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר: בראשית לה כב
3. ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדלה: שמות לב כא
4. וירא משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם: שמות לב כה
5. ואמר להם למי זהב התפרקו ויתנו לי ואשלכהו באש ויצא העגל הזה: שמות לב כד
6. ישא יי פניו אליך וישם לך שלום: במדבר ו כו
7. ויהי אחרי כן ולאבשלום בן דוד אחות יפה ושמה תמר ויאהבה אמנון בן דוד: שמואל ב יג א
8. אשה תארש ואיש אחר ישכבנה בית תבנה ולא תשב בו כרם תטע ולא תחללנו: דברים כח ל
9. יככה יי בשחין מצרים ובטחרים ובגרב ובחרס אשר לא תוכל להרפא: דברים כח כז
10. ויהי רעב גדול בשמרון והנה צרים עליה עד היות ראש חמור בשמנים כסף ורבע הקב דביונים בחמשה כסף: מלכים ב ו כה
11. ויאמר אליהם רב שקה העל אדניך ואליך שלחני אדני לדבר את הדברים האלה הלא על האנשים הישבים על החמה לאכל את צואתם ולשתות את מימי רגליהם עמכם: מלכים ב יח כז
12. ויתצו את מצבת הבעל ויתצו את בית הבעל וישמהו למוצאות עד היום: מלכים ב י כז
13. כרע בל קרס נבו היו עצביהם לחיה ולבהמה נשאתיכם עמוסות משא לעיפה: ישעיהו מו א
14. קרסו כרעו יחדו לא יכלו מלט משא ונפשם בשבי הלכה: ישעיהו מו ב
15. לעגלות בית און יגורו שכן שמרון כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו: הושע י ה

מה לפנים מה לאחור. פי' (נ)מה בסוף גבולי העולם למזרח ולמערב אי נמי מה היה קודם ששת ימי בראשית ומה יהיה אחר שיכלה העולם: (ס)**מעשה** של עגל השני נקרא ולא מתרגם. פירש רש"י שלא יאמרו ממשות היה בו מדקאמר אהרן ויצא העגל הזה וקשה דהא בירושלמי פליגי אמוראי ואיכא מאן דאמר מן ויאמר עד לשמצה בקמיהם (ע)(היה) מעשה עגל השני והיינו סיפיה דקרא דוירא משה ולפרש"י לא היה לו לומר אלא עד תחלת הפסוק לכן נראה כדמפרש בירושלמי דהטעם הוי לפי שאין דומה גנאי של יחיד ביחיד או של צבור בצבור לגנאי של יחיד בצבור ומשום כבודו של אהרן לא רצו לתרגם:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר (פ)הוא"ל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות. לא גרס ובמעמדות שהרי גבי מעמדות לא מצינו רחוב אלא לבית הכנסת היו הולכין כדתניא בפ' בתרא דתענית (דף כו.)

כיון

ומה לפנים ומה לאחור קמ"ל מעשה לוט ושתי בנותיו נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ניחוש לכבודו דאברהם קמ"ל מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודו דיהודה קמ"ל שבחיה הוא דאודי מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודן של ישראל קמ"ל כל שכן דניחא להו דהויא להו כפרה קללות וברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש (י)דלמא (א) (ח)פייגא דעתייהו דצבורא קמ"ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא אתו למעבד מיראה קמ"ל מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם [מעשה אבשלום נקרא ומתרגם] פשיטא מהו דתימא ליחוש ליקריה דדוד קמ"ל מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודו דבנימין קמ"ל [1]הודע את ירושלם את תועבותיה נקרא ומתרגם פשיטא לאפוקי מדרבי אליעזר דתניא (י)מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלים את תועבותיה אמר לו עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובדוק בתועבות אמך בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול: ואלו נקרין ולא מתרגמין (רעבד"ן סימן) מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם ומעשה ברבי חנינא בן גמליאל שהלך לכבול והיה קורא חזן הכנסת [2]ויהי בשכון ישראל ואמר לו למתורגמן (כ)(הפסק) אל תתרגם אלא אחרון ושיבחוהו חכמים מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם איזה מעשה עגל השני מן [3]ויאמר משה עד [4]וירא משה תניא ר"ש בן אלעזר אומר לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו שמתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה פקרו המערערים שנאמר [5]ואשליכהו באש ויצא העגל הזה: ברכת כהנים נקרין ולא מתרגמין מ"ט משום דכתיב [6]ישא: (א) מעשה דוד ואמנון [א] לא נקרין ולא מתרגמין והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם לא קשיא (א)הא דכתיב [7]אמנון בן דוד הא דכתיב אמנון סתמא ת"ר (ל)כל המקראות הכתובין בתורה לגנאי קורין אותן לשבח כגון [8]ישגלנה ישכבנה [9]בעפולים בטחורים [10]חריונים דביונים [11]לאכול את חוריהם ולשתות את מימי שיניהם לאכול את צואתם ולשתות את מימי רגליהם [12]למחראות למוצאות ר' יהושע בן קרחה אומר למחראות כשמן מפני שהוא גנאי לעבודת כוכבים (מ)אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא (נ)בר מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא דכתיב [13]כרע בל קרס נבו וכתיב [14]קרסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט משא וגו' ר' ינאי אמר מהכא [15]לעגלות בית און יגורו שכן שומרון כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו אל תקרי כבודו אלא כבידו אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא שרי ליה לבר ישראל למימר ליה לעובד כוכבים שקליה לעבודת כוכבים ואנחיה בשין תיו שלו אמר רב אשי האי מאן דסנאי שומעניה שרי ליה לבזוייה בגימ"ל ושי"ן האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוחיה ומאן דשבחיה (ס)ינוחו לו ברכות על ראשו:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת [ג]בית הכנסת לוקחין תיבה תיבה לוקחין מטפחות

יקחו

קמ"ל **שבחו הוא**. שבח הוא ליהודה הקרייה: **דאודי**. שהודה (כ) ממני: **מאהבה**. של ברכות: **ומיראה**. של קללות. ואין לבן לשמים: **פייגי דעתייהו**. יחלוש דעתן כשישמעו שיהו נענשין ויאמרו טוב ליהנות מן העולם הזה ככל רצוננו הואיל וסופנו ליענש: **אל תתרגם אלא אחרון**. ויהיו בני יעקב שנים עשר. והפסוק הזה נפסק בהפסק פרשה לכך קורהו אחרון כאילו הוא פסוק לעצמו: **מן ויאמר משה אל אהרן**. מה עשה לך העם הזה (ג): **פקרו המומרים**(ל). העיזו פניהם לומר יש ממש בע"ז: **משום ישא**. שלא יאמרו הקב"ה נושא להן פנים ואינן יודעין שכלפי הן ישראל לשאת להן פנים כדאמרינן בברכות (דף כ:) לא כדאי הם ישראל לשאת להן פנים אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת (דברים ח) והן מחמירין על עצמן עד כזית עד כביצה: **ישגלנה**. לשון משכב כדכתיב והשגל יושבת אצלו (נחמיה ב). וי"מ (ע)כלבתא: **בעפולים**. לשון מפורש הוא לגנאי יותר מטחורים ושניהן בנקב בית הריעי: **חריונים**. חרי לשון ריעי: **דביונים**. הזב מן היונים שלא לפרש שהיו ישראל אוכלין גלליהן בשומרון: **את חוריהם**. ריעי היוצא דרך הנקב: **מימי שיניהם**. שינים יש לכרכשתא ונוטה לחה ורכה קרויה מימי שיניהן: **למחראות**. גבי עבודה זרה כתיב בספר מלכים כי חור לשון מוצא ריעי הוא: **לעגלות בית און**. לקול השמועה הבאה על עגלי בית און יגורו שכיניהם שבשומרון כי אבל עליו על העגל: **וכמריו** (ד) **(אשר) עליו יגילו**. אשר היו רגילין לשמוח עליו עתה יתאבלו על כבודו כי גלה ממנו: **אלא כבידו**. כובד משאו של ריעי (י)תהיה בו וכובד עגבותיו. ודומה לו בספר ישעיה (כ) (ל)(כרעו קרסו) יחדיו לא יכלו מלט משא וגו' הוא משא של ריעי. ורבותי מפרשין וכמריו עליו יגילו ממש לשון שמחה שהיקל משאוי שלהן אבל אין לפרש כן שהעגל כולו גלה כאחד שנטלו סנחריב: **שי"ן ותי"ו**. לשון ומשופי שת ערות מצרים (ישעיה כ): **דסני שומעניה**. שיוצאות עליו שמועות רעות ושנואות שהוא נואף: **בג' ושי"ן**. (ה) בר גירתא זונה שמה קרייא שם מוסרת כך הוא בתשובות הגאונים מותר לבזות גם את אמו שילדתו. ורבותי מפרשים גיופא שייטא שטייא:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר שמכרו רחובה של עיר. יש בו קדושה כדמפרש בגמ' (פ) הואיל ומתפללין בו בתעניות ובמעמדות:

לוקחין

מסורת הש"ס

א) [מפרש"י נראה דגרים דלמא אתו למעבד מאהבה ומיראה ולקמן גבי אזהרות ועונשין גרס דלמא פייגי דעתייהו וכ"כ מהרש"א וע"ע בע"ץ], ב) [מס' סופרים פ"ט ה"ט], ג) [כעי' ליתא], ד) [תוספתא פ"ג], ה) [ליתו בפסוק], ו) סנהדרין סג: ע"ש, ז) [ברכות לג. שבת לה. ע"ז מו:], ח) בפ"ק: המינין, ט) [עי' ר"ה ד.], י) [צ"ל שהיה], כ) [פרק מו], ל) [צ"ל קרסו כרעו], מ) [לקמן כו.], נ) [עיין תוס' חגיגה יא: ד"ה יכול], ס) [שייך לעיל במשנה], ע) [צ"ל היא], פ) שייך לדף כו.,

◆

גליון הש"ס

גמ' דלמא פייגא. עיין [illegible] ויגש (פ' מ"ו פסוק י) ופ' מ"ה פסוק טו):

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' וברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא אתו למיעבד מאהבה ומיראה קמ"ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא פייגא דעתייהו לגבורא קמ"ל מעשה אמנון כצ"ל: (ב) רש"י ד"ה דאודי שהודה על חטאו: (ג) ד"ה מן ויאמר וכו' העם הזה שחזר אהרן וספר המעשה נקרא מעשה העגל השני הס"ד: (ד) ד"ה וכמריו עליו כצ"ל ותיבת אשר נמחק: (ה) ד"ה בגימ"ל ושי"ן. נ"ב בר גיורתא תרגום ירושלמי הנואף יהטולפת גיורא ונזולתא:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעשה דוד ואמנון (לא) תז"מ וכגירסא שלנו במתני' וע' תוי"ט:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מעשה דוד ואמנון נקרין ולא מתרגמין כצ"ל:

◆

רבינו חננאל

מה לפנים קודם נברא העולם ומה לאחור, קמ"ל דלא חיישינן. מעשה לוט ובנותיו נקרא ומיתרגם. מעשה תמר ויהודה נקרא ומיתרגם. מעשה העגל הראשון נקרא ומתרגם. קללות וברכות נקראין ומיתרגמין, ולא יהא אחד מתחיל ואחד גומר אלא המתחיל הוא גומר את כולן. אזהרות ועונשין נקראין ומתרגמין. מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם, והני מילי דכתיב ביה אמנון סתמא אבל כל היכא דכתיב אמנון בן דוד נקרא ולא מיתרגם. מעשה אבשלום בפילגשי אביו נקרא ומיתרגם. מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם. וכל הני כולהו אמרינן עלויהו פשיטא כול'. הודע את ירושלים נקרא ומתרגם, ומעשה באחד שקראו ואמר לו ר' אליעזר צא ובדוק בתועבות אמך. והמרכבה קורין אותה לרבים. מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם ומעשה בר' חנניה בן גמליאל שהלך לכבול ועמד וקרא וילך ראובן וגומ' ואמר למתורגמן אל תתרגם אלא מן ויהיו בני יעקב ושבחוהו חכמים. מעשה העגל השני נקרא ולא מיתרגם, מן ויאמר משה [אל] (ל)אהרן עד וירא משה את העם. ועוד כתוב נקרא ולא מיתרגם, ויגף ה' את העם על אשר וגו'. תניא לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו, שמתוך תשובה שהשיב אהרן למשה פקרו המינים, שנאמר ואשליכהו באש ויצא העגל הזה. ברכת כהנים נקרא ולא מיתרגם. מאי טעמא, משום ישא ה' פניו אליך. ירושלמי לא נקראין ר' בא בשם בר' יוסי מאי טעמא, אמר ליה כה תברכו, לברכה ניתנה ולא לקריאה. **תוספתא** מעשה דוד בבת שבע לא ניקרין ולא מיתרגמין והסופר מלמד כדרכו. **תנו רבנן** כל המקראות שכתובים לגנאי כגון ישגלנה, קורין אותה ישכבנה. וכגון בעפלים, קורין אותם בטחורים. חריונים, קורין אותם הדביונים. וחוריהם, קורין אותם צואתם. ולמחראות, קורין אותן למוצאות. אלו בלשון הקודש הן גנאי גדול בלשון הזה, לפיכך משנין אותם שלא להוציא אדם דבר מגונה מפיו. אמר רב נחמן כל ליצנותא אסורה בר מליצנותא דעבודה זרה, [ב]דכתיב כרע בל קרס נבו, וכתיב קרסו כרעו יחדיו וגומ'. ר' ינאי אמר מהכא שנ' על כבודו כי גלה ממנו, כלומר עמו של עגל מתאבלין והכימרים שהיו עליו מגילין עכשיו מתעצבין. על כבודו כי גלה, כלומר לקה בכבידו וחלה וגלה הכבד שלו, ניטל כולו, בדרך ליצנות כיון שאינו יכול להועיל ניטל כבידו. שרי למימר לגוי שקליה לעבודה זרה ואנחיה בשת שלך. [פי' שת התחת], כדכתיב ותשופי שת ערות מצרים ופירושו מקום השתנת מי רגלים, ובתחת מקום הצואה. **ואמר רב אשי** מאן דסני שומעניה, כגון השותה בארבעה מיני זמר וכיוצא בו, כמו שמצינו באלישע אחר שהוציאוהו אלו הדברים לתרבות רעה, ומפורש בחגיגה, וכל שכן בדבר שהוא יתר מזו. שרי לבזוייה בשין וגימ"ל. כלומר מי ששמעו רע, מותר לבזותו בן זונה דגירא וגיירתי, ונגלו שוליו ונחמסו עקביו. (ופיר') [ופ"א] בן שפחה בן גוי. כדגרסינן בסנהדרין כמן קרינא לרשיעא בר צדיקא, רשיעא בר רשיעא כי ראי תנא כו'. [**תוספתא**] ר' יהושע בן קרחה אומר רישיהם למחראות קורין אותו בכינוי מפני שגנאי לעבודה זרה הוא. הכתוב ליחיד אין מכנין אותו לרבים, כתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד. ר' יהודה אומר המתרגם פסוק בצורתו הרי זה בדאי והמוסיף הרי זה מגדף. פירוש המתרגם (א)השם בצורתו בדאי והמוסיף עליו זולתי התרגום שלנו הרי זה מגדף. תורגמן העומד לפני חכם אינו רשאי לא להוסיף ולא לפחות ולא לשנות אלא אם כן הוא אביו או רבו. **ירושלמי** תפלין ומזוזה מי קודם, שמואל אמר מזוזה קודמת שכן נוהגת בשבתות ובימים טובים מה שאין כן בתפילין. רב הונא אמר תפילין קודמין שנוהגין במפרשי ימים והולכי מדברות מה שאין כן במזוזה. מתניתין מסייעא לשמואל תפילה שבלת עושין אותה מזוזה מזוזה שבלת אין עושין אותה תפילה, למה שמעלין בקדש ולא מורידין. **הדרן עלך הקורא**

א) עי' תוס' קדושין דף מ"ט ד"ה המתרגם מה"ב בשם רבינו ז"ל וע"ע בערוך ערך תרגם.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones